УДК 802.0: 800.9

ЛІНГВІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА КОП'ЮТЕРНОЇ ТЕРМІНОСИСТЕМИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Балюта Е.Г.*, викладач, Єнікєєва С.М., к.філол. н., доцент

Запорізький державний університет

**Гуманітарний університет "ЗІДМУ"*

Наприкінці XX століття людство вступило у новий етап науково-технічного прогресу, який названо інформаційною революцією. В умовах кардинальних змін в усіх сферах людської діяльності, пов'язаних із глобальною комп'ютеризацією, значною мірою зросли темпи збагачення словникового складу багатьох мов, зокрема англійської, яка зараз переживає справжній "неологічний бум" [1, 4].

На кожному етапі розвитку людства виділяються окремі сфери життя, які розвиваються особливо бурно. Винаходження кібернетичних машин, їх удосконалення, мініатюризація спричинили формування та бурний розвиток комп'ютерної терміносистеми, а впровадження комп'ютерів в усі сфери людської діяльності викликало перехід лексичних інновацій з вузькоспеціальної комп'ютерної мови до загальнолітературної і, врешті-решт, глобальна комп'ютеризація сприяла інтернаціоналізації коп'ютерної лексики.

Одиницями комп'ютерної терміносистеми є терміни - слова або словосполучення, які мають спеціальне, строго визначене значення в окремій (у нашому випадку комп'ютерній) галузі науки або техніки [2, 88]. Важливою особливістю термінів є те, що вони точно виражають поняття, процеси та назви речей, які є характерними для тієї або іншої сфери виробництва. Характерною рисою терміна є його співвіднесеність із точно визначеним поняттям, його спрямованість на однозначність [3, 8].

Задля вірного розуміння та перекладу будь-якого терміна (зокрема комп'ютерного) необхідно знати морфологічну будову терміна, семантичні особливості, що відрізняють його від загальновживаних слів, особливості контекстуального функціонування цих одиниць.

Усі терміни за своєю морфологічною будовою поділяються на:

1. прості – file "порція інформації, що має ім'я", disk "кругла пластина з магнітним шаром для зберігання інформації", program " комп'ютерна програма";
2. складні – hotlist " перелік адрес, які треба зберегти для майбутнього", keyword "ключове слово"; bottleneck "критичний елемент, що обмежує продуктивність системи";
3. терміни-словосполучення – burst speed " найбільша швидкість, з якою пристрій може працювати"; fire button "кнопка для запуску програми"; address map "відбиття логічних та фізичних адрес" [3, 9].

Така класифікація термінів за морфологічною будовою є традиційною в лінгвістиці [3, 9]. Однак, ми вважаємо, що вона має досить умовний характер, оскільки не охоплює терміни, створені шляхом афіксації, телескопії, абревіації і т. і.

Комп'ютерна терміносистема складається із термінів, які можна поділити на такі групи:

1. Терміни, корелятивні загальновживаним словам. Такі терміни утворюються внаслідок того, що загальновживані слова набувають значення, специфічні для комп'ютерної галузі. У цьому випадку значення терміна є одним із значень загальновживаного слова. Наприклад, комп'ютерний термін file "порція інформації, що має своє позначення – ім'я" сформувався на базі відповідного слова загальновживаної лексики, яке має значення "досьє; підшиті папери".
2. Загальнотехнічні терміни, що функціонують не лише у межах комп'ютерної терміносистеми, а і в інших галузях науки і техніки. Так, наприклад, термін driver, який у "комп'ютерному контексті" означає "програма, що керує введенням та виведенням інформації", в інших галузях науки та техніки має ще більш десятка значень [4, 377].
3. Спеціальні терміни, характерні лише для комп'ютерної галузі знань. Прикладом можуть слугувати такі терміни, як cybernetics, gigadisc, hardware, software. В таких випадках значення слова і значення

терміна співпадають, тому що дане слово слугує тільки для вираження одного спеціального поняття, тобто являє собою термін і семантика слова адекватна значенню терміна.

4. Терміни, що мають два і більше значень у комп'ютерній галузі. Так, наприклад, термін server є назвою комп'ютера як устрою, за допомогою якого можна виходити до Інтернету, а також програми, що забезпечує вихід до Інтернету.

Комп'ютерна лексика англійської мови має специфічні особливості. Одна з них – притаманність деяким комп'ютерним термінам образності. Хоча в цілому науково-технічні тексти характеризуються відсутністю емоційності та образності [2, 8], деякі комп'ютерні терміни мають яскраво виражений відтінок конкретної образності англійської мови, наприклад, термін mouse, що позначає устрій для регуляції пересування курсору, зовні дійсно нагадує мишу, а назва програми Windows базується на схожості принципу надання інформації у вигляді вікон на дисплеї комп'ютера.

У текстах комп'ютерної тематики часто зустрічаються скорочення, абревіатури, утворення яких є наслідком прагнення до скороченості і чіткості. Серед скорочень, що є одиницями комп'ютерної терміносистеми, можна назвати, наприклад, абревіатури PC < personal computer (мікроЕОМ, персональний комп'ютер), VR < virtual reality (світ, штучно створений за допомогою комп'ютерної техніки) CLS < Clear Screen (клавіша, що виконує наказ "очистити екран"); акроніми TELEX < teletypewriter exchange (телекс), DIVOL < digital-to-voice translator (переклад цифрового коду на мовлення); скорочення, що являють собою перші склади слів: DEL < delete (клавіша, що призначається для ліквідації знака), INS < insert (клавіша для вставки символу), avail < availability (коефіцієнт готовності), therm < thermistor (терморезистор); скорочення, що являють собою "стислі" утворення, наприклад, cnsl < console (пульт управління), comptr < comptometer (комптометр), TPWR < typewriter (пристрій для друкування) [5, 6, 7]. Скорочення слова electronic до літери **e** зустрічається у термінах e-mail, e-cash, e-data, e-mall.

Даючи характеристику комп'ютерної терміносистеми, не можна не сказати про динаміку її розвитку, інтенсивність її збагачення новими лексичними одиницями. Бурний розвиток комп'ютерної техніки спричинив активізацію номінативних процесів, у результаті яких утворилася і продовжує утворюватися велика кількість лексичних одиниць термінологічного характеру.

Особливістю комп'ютерних термінів є те, що вони, на відміну від інших технічних термінів, у результаті глибокого проникнення комп'ютерної техніки у всі сфери життя суспільства, поступово втрачають вузькоспеціальний характер функціонування та стають здобутком загальнолітературної мови.

Таким чином, у другій половині XX століття інформаційна революція спричинила формування та бурний розвиток комп'ютерної терміносистеми. У 80-90-ті роки вона збагатилася великою кількістю лексичних інновацій, які, на думку лінгвістів, складають 10% від кількості усіх неологізмів, створених за цей час [8, 371].

ЛІТЕРАТУРА

1. Зацний Ю.А., Бутов В.Н. Новая общественно-политическая лексика и фразеология английского языка. – Запорожье: ЗГУ, 2000.- 198с.
2. Носенко И.А., Горбунов Е.В. Пособие по переводу научно-технической литературы с английского языка на русский. - М.: Высшая школа, 1974. -125 с.
3. Пронина Р.Ф. Перевод английской научно-технической литературы. – М.: Высшая школа, 1973. – 174 с.
4. Большой англо-русский политехнический словарь: В 2 т. /Баранов С.М., Борковский А.Б. – М.: Русский язык, 1991 – Т. 1 – 700 с.
5. Англо-русский словарь по вычислительной технике /под ред. Масловского Е. К. – М: Русский язык, 1987 – 366 с.
6. Словарь по программированию. Английский, русский, немецкий, французский. – М: Русский язык, 1991 – 286 с.
7. Англо-русский словарь по программированию и информатике. – М.: Русский язык, 1987. – 336 с.
8. Зацний Ю.А. Розвиток словникового складу сучасної англійської мови. - Запоріжжя: ЗДУ, 1998. – 431 с.